

Klasstandem i en tvåspråkig skolkontext

Michaela Pörn, Katri Karjalainen

I denna artikel diskuterar vi erfarenheter av ett pågående forsknings- och utvecklingsprojekt, kallat Klasstandem. Syftet med projektet är att på empirisk grund utveckla språkpedagogiska modeller för språkligt blandade elevgrupper inom undervisningen i det andra inhemska språket.

Två språk under samma tak – möjligheter till samarbete över språkgränsen

Under de senaste åren har det pågått en intensiv debatt om tvåspråkiga skolor i Finland. Vid sidan av denna debatt har man kritiskt granskat finskspråkiga elevers kunskaper i svenska och undervisningen i det andra inhemska språket (Tuokko 2009; Toropainen 2010). Tvåspråkig undervisning, till exempel språkbad och olika modeller för tvåspråkiga skolor, har diskuterats livligt (se t.ex. Karjalainen & Pilke 2012). En möjlig modell för ett tvåspråkigt samarbete mellan svenska och finska skolor är tandem.

Tandem som metod fick sitt genombrott i ett tyskt-franskt ungdomsutbyte på 1960-talet (Bechtel 2003). I Finland har tandem under de senaste åren främst etablerats som verksamhetsform för vuxna inom den fria bildningen, där det mest omtalade exemplet är den vasabaserade kursen FinTandem som ordnats sedan 2002 (*FinTandem* 2012). Goda erfarenheter av FinTandem för vuxna (Karjalainen 2011) har lett till att en tillämpning av tandem i skolkontext aktualiserats.

Från och med 1.1.2012 verkar Vasa gymnasium och Vaasan lyseon lukio i ett tvåspråkigt campus i Vasa, det första i sitt slag i Finland. Samlokaliseringen av det svensk- och finskspråkiga gymnasiet ökar möjligheterna till olika former av samarbete över språkgränsen. Det tvåspråkiga gymnasiecampuset bidrar således med en unik plattform för forskning i och vidareutveckling av tandem som undervisningsform i en tvåspråkig skolkontext.

Forskning på högskolenivå har visat att aktiva strategier från lärarnas sida behövs för att skapa kontakter mellan studerande från de olika språkgrupperna även då dessa befinner sig i samma klassrum (Bergroth 2007). Dessa resultat stämmer överens med erfarenheter av tvåspråkiga gymnasier i Schweiz där tandem tillämpats i syfte att skapa och öka kontakterna mellan studerande från de olika språkgrupperna.

Det aktionsforskningsorienterade projektet *Klasstandem* (2012–2015), som genomförs i det tvåspråkiga gymnasiecampuset i Vasa, strävar efter att öka kunskapen om och beskriva interaktionen dels mellan svensk-

och finskspråkiga studerande, och dels mellan läraren och studerandena i tandemklassrummet. På basis av ett omfattande empiriskt material – bestående av videoinspelningar av tandempars interaktion och av lärarnas klassrumsarbete samt lärarnas kontinuerliga dokumentationer och reflektioner av det egna språkpedagogiska arbetet – kommer projektet att utveckla språkpedagogiska modeller för språkligt blandade elevgrupper. Det omfattande empiriska materialet stödjer kontinuerligt det pedagogiska och professionella utvecklingsarbetet som genomförs som ett samarbete mellan lärarna och forskarna.

Klasstandem är förankrat i ett social-interaktionellt perspektiv på (språk)lärande inom vilket man strävar efter att visa att språk användning skapar möjligheter till språklärande och att lärande kan ske under vilken social handling eller aktivitet som helst i interaktion individer emellan (se t.ex. Säljö 2000; Firth & Wagner 2007). Denna förståelse av språklärande öppnar en intressant språkpedagogisk diskussion om hur språkundervisningen kan organiseras på bästa möjliga sätt i klassrummet. Hur kan lärare skapa mera utrymme för enskilda elever eller studerande att använda andraspråket i social interaktion i klassrummet? Hurdana förutsättningar ger interaktionen för studerandena att utveckla sin kommunikativa kompetens i andraspråket? Med hjälp av detaljerade analyser av språket i användning kan man få syn på och beskriva hur vissa specifika sociala situationer i tandemklassrummet är organiserade så att det skapas möjligheter till andraspråksinteraktion, hur interaktionen mellan svensk- och finskspråkiga studerande förändras över tid samt hurdana möjligheter till lärande som skapas i interaktionen.

Tandem som undervisningsform

Målet med klasstandem är att skapa situationer där elever eller studerande från respektive språkgrupp kan mötas i autentiska interaktionssituationer och på ett jämställt sätt använda och utveckla sina färdigheter i andraspråket. I tandem samtalar två studerande med olika modersmål med varandra för att lära sig varandras språk. Partnerna växlar mellan språken, vilket leder till att de fungerar turvis som lärande part och turvis som språklig mentor på det egna modersmålet. Samarbetet bygger dels på ömsesidighet, dvs. att båda parter gynnas av samarbetet, och dels på autonomi, dvs. att man parallellt med språklärandet också lär sig att planera, styra och utvärdera den egna lärandeprocessen. (För närmare information om tandem, se t.ex. Brammerts & Calvert 2003; Holstein & Oomen-Welke 2006; Karjalainen 2011).

Klasstandem går något förenklat ut på att finsk- respektive svenskundervisningen i vardera skolan organiseras i klasser bestående till hälften av svenskspråkiga och hälften av finskspråkiga elever eller studerande. Lärarna undervisar på så sätt i språkligt blandade grupper. Grupperna undervisas parallellt så att under den första lektionen undervisar finskläraren finska för grupp A samtidigt som svenskläraren undervisar svenska för grupp B. Under den andra lektionen byts lärarna och rollerna så att finskläraren undervisar grupp B och svenskläraren grupp A. Studerandena byter roller från den som lär sig till den stödjande beroende på vilken lektion de deltar i. Under finsklektionerna fungerar de finskspråkiga som stöd och under svensklektionerna är det de svenskspråkiga som stöder och ger modell för de finskspråkiga.

Med tanke på att det på många håll i Finland idag finns närliggande svenska och finska skolor och till och med ett stort antal samlokaliserade skolor, finns det unika möjligheter att vidareutveckla klasstandem som metod i skolkontext. Förutom de tvåspråkiga skolmiljöerna där tandemsamarbetet kan ske i form av närtandem, där studerandena träffas ansikte mot ansikte, kan de pedagogiska modeller som utvecklas inom projektet Klasstandem även tillämpas i virtuella tandemmöten. Virtuella tandemformer, s.k. eTandem, har i och med den teknologiska utvecklingen under de senaste decennierna alltmer ökat (Kötter 2002; Bower & Kawaguchi 2011). Olika former av eTandem via videokonferenser, internetsamtal, chatt eller virtuella lärmiljöer möjliggör att även skolor på enspråkigt svenska eller finska orter i Finland kan integrera klasstandem i sin språkundervisning.

I forskningen och i den mer praktiskt orienterade uppföljningen av tandem har man främst koncentrerat sig

på informella tandemformer på högskolenivå eller för vuxna (Apfelbaum 1993; Rost-Roth 1995; Schmelter 2004; Karjalainen 2011; Kammonen & Nilsson-Väre 2012). Tandem har dock tillämpats även i den grundläggande utbildningen och på gymnasienivå som klasstandem (se t.ex. Holstein & Oomen-Welke 2006). En stor del av tandemforskningen handlar om situationer där man lär sig ett främmande språk, dvs. ett språk som man annars lär sig och hör nästan uteslutande i skolsammanhang. Situationen i Finland, och speciellt i tvåspråkiga kommuner där de bägge inhemska språken används på alla nivåer i samhället och har lagstadgad ställning, är således mycket annorlunda. Eftersom en stor del av forskningen inom två- och flerspråkighet görs i officiellt enspråkiga miljöer (jfr t.ex. Bergroth & Kvist 2011; García 2009) är det viktigt att lyfta fram den speciella situation som Finlands officiella tvåspråkighet bidrar med. Tvåspråkighet på samhällsnivå innebär dock inte automatiskt tvåspråkighet på individnivå. Därför behövs medvetna åtgärder för att skapa möjligheter för individer från bägge språkgrupperna att komma i kontakt med varandras språk.

Hur ser interaktionen ut i ett tandemklassrum?

Inom projektet Klasstandem strävar vi efter att öka kunskapen om interaktion i tandemklassrum. Under höstterminen 2012 har en frivillig tandemkurs (utanför läroplanen) hållits under två lektioner (en finsk- och en svensklektion) per vecka i en språkligt blandad grupp. Kursens mål har varit att erbjuda studeranden möjligheter att utveckla sina kommunikativa färdigheter, såväl muntliga som skriftliga, i autentiska och meningsfulla situationer. Ett tandempär bestående av en svensk- och en finskspråkig studerande har följts upp genom videoinspelningar under alla tandemlektioner. Lärarnas klassrumsarbete har också följts upp med videoinspelningar där läraren står i fokus.

Vi granskar närmare hurdana språkliga aspekter tandempartnerna orienterar sig emot och topikaliserar i interaktionen, vilken partner (andraspråks- eller modersmålstalaren) som initierar de språkliga topikaliseringarna samt hur partnerna orienterar sig mot en lärande- respektive expertroll i interaktionen.

Initiala analyser visar att det förekommer stora skillnader i de metalingvistiska diskussionerna beroende på hurdan klassrumsaktivitet tandempartnerna är engagerade i. I muntliga aktiviteter, där tandempartnerna t.ex. har som uppgift att diskutera ett visst tema, förekommer språkliga topikaliseringar endast på lexikal nivå, vilket stämmer överens med tidigare studier i tandem utanför klassrum (Rost-Roth 1995; Karjalainen 2011). Topikaliseringarna initieras oftast av andraspråkstalaren och handlar om ordsökningar, dvs. att andraspråkstalaren söker ett ord som han/hon inte kommer på på andraspråket. I textaktiviteter, där tandempartnerna t.ex. samarbetar kring att skriva och processa fram en text, förekommer däremot språkliga topikaliseringar på alla nivåer: fonologi/grafem, morfosyntax och lexikal nivå. Detta innebär i praktiken att paret topikaliserar problem med stavning, böjningar, meningsbyggnad, ordval osv. i text. De språkliga topikaliseringarna i textaktiviteter initieras antingen av andraspråkstalaren eller av modersmålstalaren. I textaktiviteter orienterar sig modersmålstalaren således mera aktivt emot en expertroll och t.ex. korrigerar andraspråkstalarens språk. Tandemsamtal är till sin natur sådana att korrigeringar är mindre ansiktshotande än i andra diskussioner mellan en andraspråks- och en modersmålstalare (Karjalainen 2011). De initiala analyserna väcker därför frågan om det är ännu mindre ansiktshotande att korrigera i skrift än i tal.

Förutom interaktionen mellan studerande kommer vi – utgående från det inspelade videomaterialet och lärarnas dokumentationer och reflektioner – att beskriva lärarens roll i tandemklassrummet. Vi granskar främst lärarens strategier för att stötta studerandenas användning av tandemspråket. Med målet att vidareutveckla språkpedagogiska modeller för klasstandem i en tvåspråkig skolkontext granskar vi hurdana interaktionssituationer som uppmuntrar till och stödjer studerandenas deltagande i interaktion och deras utveckling av kommunikativa färdigheter i det andra inhemska språket.

Michaela Pörn är professor i finska språkets didaktik vid Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi och FD Katri Karjalainen arbetar som universitetslärare vid enheten för nordiska språk vid Vasa universitet.

Referenser

- Apfelbaum, B. 1993. *Erzählen im Tandem. Sprachlernaktivitäten und die Konstruktion eines Diskursmusters in der Fremdsprache*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Bergroth, M. 2007. *Språkplanering vid en tvåspråkig yrkeshögskola. Exemplet fackspråkligt språkbud*. Acta Wasaensia nr 182, Språkvetenskap 33.
- Bergroth, M. & Kvist, M. 2011. Dynamiska tvåspråkiga leksituationer. Ingår i N. Nissilä & N. Siponkoski (Red.). *Språk och etik. VAKKI Symposium XXXI*. Publikationer av Forskargruppen för översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet vid Vasa universitet. 46–57.
- Bower, J. & Kawaguchi, S. 2011. Negotiation of Meaning and Corrective Feedback in Japanese/English eTandem. *Language Learning & Technology* 15:1. 41–71.
- Brammerts, H. & Calvert, M. 2003. Att lära genom kommunikation i tandem. Ingår i B. Jonsson (Red.). *Självstyrd språkinläring i tandem. En handbok*. Rapport nr 13. Härnösand: Department of Humanities, Mid Sweden University. 31–43.
- FinTandem* 2012. <http://fintandem.vaasa.fi/Suomeksi/Etusivu>
- Firth, A. & Wagner, J. 2007. Second/foreign language learning as a social accomplishment: Elaborations on a reconceptualized SLA. *The Modern Language Journal*, 91(1). 800–819.
- García, O. 2009. *Bilingual Education in the 21st Century: A Global Perspective*. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Holstein, S. & Oomen-Welke, I. 2006. *Sprachen-Tandem für Paare, Kurse, Schulklassen. Ein Leitfaden für Kursleiter, Lehrpersonen, Migranten-betreuer und autonome Tandem-Partner*. Freiburg im Breisgau: Fillibach Verlag.
- Kammonen, P. & Nilsson-Väre, M. 2012. Language bridge from east to west: A language learning project in second languages for students of business studies. Ingår i M. Bendtsen, M. Björklund, L. Forsman & K. Sjöholm (Eds.). *Global Trends Meet Local Needs*. 125–141.
- Karjalainen, K. & Pilke, N. 2012. Samlokalisering, samarbete eller kanske sammansmältning? Analys av begreppet 'tvåspråkig skola' i en dagstidning. Ingår i N. Nissilä & N. Siponkoski (Red.). *Kielet liikkeessä, Språk i rörelse, Languages in Motion, Sprachen in Bewegung*. VAKKI Publications N:o 1. 58–69. Vaasa.
- Karjalainen, K. 2011. *Interaktion som mål och medel i FinTandem – Strategier och orientering vid problem i språkproduktion*. Acta Wasaensia nr 244, Språkvetenskap 43. http://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-354-7.pdf
- Kötter, M. 2002. Tandem learning on the Internet: Learner interactions in virtual online environments (MOOs). *Foreign Language Teaching in Europe*; Vol. 6. Frankfurt am Main: Europäischer Verlag der Wissenschaften.
- Rost-Roth, M. 1995. *Sprachenlernen im direkten Kontakt. Autonomes Tandem in Südtirol. Eine Fallstudie*.
-

Unter Mitarbeit von O.Lechlmair. Meran: Alpha & Beta.

Schmelter, L. 2004. *Selbstgesteuertes oder potenziell expansives Fremdsprachenlernen im Tandem*. Giessener Beiträge zur Fremdsprachen-didaktik. L. Bredella, H. Christ, M. K. Legutke, F-J. Meißner & D. Rösler (Red.). Tübingen: Narr.

Säljö, R. 2000. *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

Toropainen, O. 2010. *Utvärdering av läroämnet finska i den grundläggande utbildningen*. Uppföljningsrapporter 2010:1. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Tuokko, E. 2009. *Miten ruotsia osataan peruskoulussa? Perusopetuksen päättövaiheen ruotsin kielen B-oppimäärän oppimistulosten kansallinen arviointi 2008*. Oppimistulosten arviointi 2/2009. Helsinki: Opetushallitus.